

O M Ó W I E N I A, P O L E M I K I, R E C E N Z J E

ANDRZEJ SICIŃSKI
Warszawa

WARSZAWA W BADANIACH SOCJOLOGICZNYCH

Badania przeprowadzone przez Instytut Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego (głównie badania ankietowe) i relacjonujący je obszerny tom (na który składają się prace 28 autorów) przedstawiają interesujący obraz społecznych zróżnicowań współczesnej Warszawy¹. Problematyka książki została zawarta w pięciu, zresztą różnej wielkości, częściach, poprzedzonych „Wprowadzeniem” redaktorów.

Część pierwsza nosi tytuł „Zróżnicowania społeczne i warunki życia mieszkańców Warszawy”. Tytuł ten jest zresztą nieco mylący: dowiadujemy się z tej części wiele o zróżnicowaniu społecznym warszawiaków (B. Cichomski, „Zróżnicowanie społeczne mieszkańców Warszawy w perspektywie porównawczej”); także o postrzeganiu warunków osiągnięcia sukcesu przez warszawiaków (T. W. Jerzyński, „Percepcja warunków osiągnięcia sukcesu a pozycja społeczno-ekonomiczna”), ale już niezbyt wiele o faktycznym zróżnicowaniu tych warunków. Bardzo wnikliwie zostały tu przedstawione też problemy satysfakcji życiowej i dążeń warszawiaków (T. Klonowicz, K. Krejtz, „Warszawiaków powody do szczęścia” i I. Zinserling, J. Grzelak, „Cele życiowe, zadowolenie z życia, postawy wobec dobra wspólnego mieszkańców Warszawy”).

„Aktywność społeczna i polityczna mieszkańców Warszawy” to tytuł drugiej części książki, w której, w kolejnych rozdziałach, przedstawiono wybrane aspekty tej aktywności — zarówno na poziomie ogólnomiejskim (K. Skarży-

ska, „Zaufanie interpersonalne i poczucie skuteczności mieszkańców Warszawy”, B. Jałowicki, M. Krajeńska, K. Olejniczak, „Klasa metropolitalna w przestrzeni Warszawy”, T. Zarycki, „Kapitał kulturowy jako czynnik strukturyzacji warszawskiego elektoratu ogólnopolskich partii politycznych”), jak i w skali dzielnic (J. Grzelak, I. Zinserling, „Kontrola i aktywność społeczna w mieście (badanie mieszkańców Woli)”).

Najobszerniejsza jest trzecia część książki — zatytułowana „Społeczne i ekonomiczne aspekty zarządzania miastem” — jak można przypuszczać, najbardziej interesująca dla Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy, który sfinansował badania. Znow jednak z części tej dowiadujemy się głównie tego, jak to zarządzanie postrzegane jest przez mieszkańców Warszawy². Oczywiście, postrzeganie sposobu zarządzania miastem zależne jest w znacznym stopniu od sprawności, efektywności władz stolicy, ale mo-

²R. Siemińska, „Władza i zarządzanie w oczach radnych i mieszkańców Warszawy”, K. Skarżyńska, „Wyobrażenie roli radnego i ocena aktualnie działających samorządów dzielnicy/gminy oraz samorządu miasta”, D. Batorski, „Percepcja ustroju samorządowego Warszawy”, W. Dziemianowicz, „Myślenie strategiczne o Warszawie w kontekście planów rozwojowych gmin aglomeracji warszawskiej”, G. Gorzelak, „Warszawa i jej region: nowe relacje w otwartej gospodarce konkurencyjnej (w świetle strategii rozwoju Warszawy i strategii rozwoju Mazowsza)”, A. Tucholska, „Strategie rozwoju gmin aglomeracji warszawskiej”, A. Pyszkowski, „Warszawa w zbiorze europejskich metropolii stołecznych”, A. Pyszkowski, „Warszawa w koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju”, J. Szlachta, „Możliwości i warunki absorpcji środków Unii Europejskiej przez Warszawę do 2006 roku”.

Adres do korespondencji: asicinsk@ifispan.waw.pl

¹*Społeczna mapa Warszawy. Interdyscyplinarne studium metropolii warszawskiej*, J. Grzelak, T. Zarycki (red.), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2004, stron 454.

że się też rozmiąć ze stanem faktycznym. Percepcja ustroju samorządowego to jednak nie to samo co jego „zobiektywizowana” ocena. Jeszcze więc bardziej niż w innych częściach tomu widoczne jest tu nadmiernie „psychologistyczne” podejście do problematyki badań, natomiast jakby niedocenywanie innych punktów widzenia (w przypadku tej części — przede wszystkim spojrzenia socjologa instytucji, organizacji).

Część czwarta — „Percepcja przestrzeni społecznej miasta” — przedstawia zarówno poczucie więzi mieszkańców Warszawy ze swoim miastem (M. Lewicka, „Identyfikacja z miejscem zamieszkania mieszkańców Warszawy”), jak i oceny poszczególnych dzielnic Warszawy oraz, porównawczo, oceny wybranych dzielnic Krakowa, Lwowa i Budapesztu przez mieszkańców tych miast (M. Lewicka, „Ewaluatywna mapa Warszawy. Warszawa na tle innych miast”).

W obszernej części piątej — o nieco niezręcznym tytule „Migracje zagraniczne w Warszawie i ich konsekwencje społeczne” — omówiono zarówno wybrane problemy napływu cudzoziemców do Warszawy, jak i przenosin warszawiaków do innych krajów³.

Brakiem wielu rozpraw zawartych w tomie jest pominięcie informacji, kiedy przeprowadzone zostały relacjonowane badania. Zwłaszcza w przypadku badań opinii jest to informacja bardzo istotna: jak wiadomo, opinie ulegają znacznym modyfikacjom — między innymi w zależności od rozmaitych czynników „obiektywnych”. Niewątpliwą zaletą zaś większości rozpraw jest wnikliwa, przeprowadzona z zastosowaniem „wyrafinowanych” technik statystycznych, analiza odpowiedzi udzielanych przez respondentów.

Co prawda, omawiany tom jest bardzo obszerny, a zakres problematyki bogaty, warto by

³E. Jaźwińska, P. Kaczmarczyk, „Warszawscy pracownicy sezonowi w Niemczech”, K. Iglicka, A. Weinar, „Cudzoziemscy specjaliści w aglomeracji warszawskiej”, A. Grzymała-Kazłowska, „Migranci z krajów mniej rozwiniętych gospodarczo niż Polska: przypadek Wietnamczyków”, M. Kofta, „Cudzoziemcy w Warszawie: źródła negatywnych postaw wobec «obcych»”, E. Kępińska, M. Okólski, „Zagraniczne migracje zarobkowe w Warszawie”.

jednak ten zakres jeszcze nieco rozszerzyć. Mam na myśli przede wszystkim brak charakterystyki aktywności kulturalnej warszawiaków⁴ — wprowadzenie do rozważań kategorii „kapitału kulturowego”, w rozdziale Tomasza Zaryckiego, choć bardzo interesujące (zwłaszcza że ta kategoria raczej rzadko pojawia się w polskich studiach socjologicznych), oczywiście nie wystarcza. Także zresztą zagadnienia poziomu edukacji i edukacyjnej aktywności mieszkańców stolicy zasługiwałyby na uwzględnienie (prezentacja „metryczkowych” informacji o poziomie wykształcenia w rozdziale Bogdana Cichomskiego wskazuje raczej na tę problematykę, niż ją wystarczająco naświetla).

Nie sposób nie wymienić jeszcze jednego zagadnienia nie uwzględnionego w książce ze stratą dla całości obrazu społecznych problemów Warszawy i warszawiaków. Mam na myśli zdrowie i ochronę zdrowia. Redaktorzy tomu piszą w pierwszym zdaniu „Wprowadzenia”, iż „zadowolenie z życia zależy od powodzenia w życiu rodzinnym, w życiu zawodowym, od aprobaty ze strony innych ludzi, szans rozwoju, od wielu, wielu innych czynników”. Niewątpliwie tak, a jednym z decydujących czynników jest właśnie stan zdrowia — somatycznego i psychicznego. Pominięcie tego czynnika uważam za poważny brak tej cennej publikacji.

A gdy już mowa o tym, czego w książce nie ma, to można wyrazić pewien żal, iż w interdyscyplinarnym studium metropolii warszawskiej zabrakło miejsca na spojrzenie historyka. Przedstawiony w tomie obraz stolicy Polski na przełomie XX i XXI wieku byłby o wiele bogatszy, gdyby charakterystyka dzisiejszej Warszawy uwzględniała, choćby w minimalnym stopniu, fakt, iż w mieście tym stale ważną rolę odgrywają — zarówno, gdy chodzi o jego kształt materialny, jak i o strukturę demograficzną, a także świadomość społeczną — liczne ślady wieku XIX oraz przede wszystkim konsekwencje

⁴Warto by nawiązać przy tym do przeprowadzonych w 2000 r. w Instytucie Kultury, na zlecenie władz Warszawy, studiów poświęconych „Strategii rozwoju kulturalnego Warszawy” (zob. *Kultura w Warszawie. Ekspertyzy*, Zarząd Miasta Stołecznego Warszawy, Warszawa 2000).

dramatycznych zniszczeń przyniesionych przez drugą wojnę światową, następnie zaś najpierw czasy „realizmu socjalistycznego”, a potem „realnego socjalizmu”.

Wszystkie te wypomnienia luk omawianego tomu nie podważają jego generalnej oceny — jako ważnego źródła wiedzy o współczesnej Warszawie.